

”Paskaduunia siinä sivussa.”

Työn merkitys nuorille miehille

Tuija Koivunen

Artikkelissa tarkastellaan tapoja, joilla nuoret miehet suhtautuvat suomalaiseen työelämään ja palkkatyöhön sekä omaan tilanteeseensa suhteessa työhön. Palkkatyö on ollut keskeinen sukupuolen ja vallan harjoittamisen areena, mutta kaikilla miehillä ei ole pääsyä tälle areenalle. Lisäksi kansainvälisessä tutkimuksessa on todettu, että nuorten miesten suhtautuminen työelämään on muuttunut viimeisen 15 vuoden kuluessa työelämän ja talouden muutosten myötä. Tutkimuksen empiirisen aineiston muodostavat 11 nuoren miehen haastattelut. He ovat iältään 19–30-vuotiaita opiskelijoita, työllisiä tai työttömiä. Keskeinen tulos on, että nämä miehet eivät määritä itseään työelämässä ansioitumisella ja johtaviin tai päättäviin asemiin nousemisella. Näin ollen urakehityksellä ei ole ensisijaista merkitystä näille nuorille miehille, eivätkä he ole valmiita omistautumaan työlle tai edes työskentelemään millä ehdoin tahansa.

Asiasanat: Sukupuoli, luokka, nuoret miehet, menestyminen, palkkatyö

Tarkastelen artikkelissa, millä tavoin nuoret miehet kuvaavat suhdettaan suomalaiseen työelämään ja omaan palkkatyöhönsä. Analyysissä keskityn nuoriin miehiin, jotka ovat päätoimeltaan joko opiskelijoita, työllisiä tai työttömiä, mutta joita ei voi syystä tai toisesta kuvata työelämän menestyjiksi tai loistokasta uraa luoviksi ”uraohjuksiksi”. Toisin kuin monet aiemmat tutkimukset, jotka ovat keskittyneet nuorten siirtymiin esimerkiksi koulutuksesta työelämään (esim. Hardgrove, McDowell & Rootham 2015; Åberg 2021) tai siirtymiin

ja muutoksiin työelämässä (esim. Aaltonen & Berg 2018), tämä tutkimus keskittyy siihen, miten nuoret miehet kuvaavat omaa elämäntilannettaan ja suhdettaan työhön haastatteluhetkellä. Tutkimuksen keskiössä ovat siten nuorten miesten kuvaukset ja omat merkityksenannot. Linda McDowellia (2014) mukaillen artikkelin keskeinen kysymys on, millä tavoin nuoret miehet suhtautuvat palkkatyöhön aikana, jolloin kasvava joukko heistä jää niin kutsutun normaalityön ulkopuolelle osa-aikaisiin, määräaikaisiin tai muihin epätyypillisiin työsuhteisiin.

Kansainvälisen kirjallisuuden perusteella näyttää siltä, että 2000-luvun lopun finanssikriisi on ollut käännteentekevä ajankohta nuorten miesten elämän ja uravalintojen kannalta. McDowell (2014) on todennut, että Isossa-Britanniassa työväenluokkaiset nuoret miehet ovat epäedullisessa asemassa työmarkkinoilla työelämän prekarisoitumisen takia juuri finanssikriisin seurauksena. Yhä suurempi joukko nuoria miehiä jää säällisen palkkatyön eli vapaasti valitun, kohtuullisen toimeentulon tarjoavan ja kestävän työn ulkopuolelle, jolloin menestys tällä elämänalalla jää heiltä saavuttamatta. McDowellin mukaan näitä nuoria miehiä ei pidetä talouden taantuman ja muutoksen uhreina vaan oman epäonnistumisensa arkkitehteinä, koska he kieltäytyvät ankarasta työnteosta ja koulutautumisesta sekä taistelemasta pitääkseen kiinni usein epämiellyttävistä, vaativista, matalapalkkaisista ja prekaareista työtehtävistä.

Myös Australian Sydneyssä talouden laman jälkeen hyvin koulutetut, keskiluokkaiset, heteroseksuaalit miehet ovat muokanneet suhdettaan työhön ja myös kotiin. Sen sijaan, että heidän miehensä olemisensä perustuisi työlle omistautumiselle, nämä miehet ovat asemoituneet uudelleen työn ja kodin välisessä suhteessa. He sitoutuvat entistä vahvemmin kodin piiriin, viettävät enemmän aikaa kotona, osallistuvat entistä enemmän kotitöihin ja asettavat perheen kanssa vietetyn ajan etusijalle. (Gorman-Murray 2011.) Merkkejä miesten jättäytymisestä pois perinteisistä uramalleista on esitetty myös Suomesta, Isosta-Britanniasta ja Yhdysvalloista (Biese 2020).

Usein erilaiset kehityskulut Suomessa seuraavat muiden maiden esimerkkiä, mutta eivät aina. Se, onko 2000-luvun lopun finanssikriisi muuttanut nuorten miesten suhdetta palkkatyöhön, on suurelta osin selvittämättä. Finanssikriisi ei vaikuttanut kaikissa maissa yhtä voimakkaasti, vaikka saman suuntaista muutosta tapahtuikin. Vuoteen 2013 mennessä

suomalaisten nuorten työorientaatiossa ei ollut tapahtunut Työolotutkimuksessa havaittavaa muutosta, vaan suuri osa nuorista piti työtä erittäin tärkeänä elämän osa-alueena. Toisaalta samaan aikaan tapahtui sosiaalista eriytymistä, joka ei välttämättä näy suuren kyselyaineiston tuloksissa ja jonka tavoittamiseen tarvitaan erilaista tutkimusotetta. (Pyöriä ym. 2017.) Tiedossa on, että alle 25-vuotiaita miehiä oli vuonna 2019 työvoiman ulkopuolella enemmän kuin naisia (Tilastokeskus 2020). Lisäksi käänne 25–54-vuotiaiden miesten työttömyyden laskussa ajoitetaan juuri vuoteen 2007, jonka jälkeen miesten työttömyys lisääntyi finanssikriisin seurauksena. Tämä käänne sekä Yhdysvaltain esimerkki ovat johtaneet huoleen kadonneista työikäisistä miehistä myös Suomessa. Esimerkiksi Jussi Pyykkönen kollegoineen (2017) on esittänyt, että kasvava mutta silti kohtuullisen pieni joukko miehiä, jotka tilastoidaan ryhmään ”muut työvoiman ulkopuolella olevat” ja joista ei tiedetä juuri mitään, ovat osa laajempaa miesten työllisyyden kriisiä.

Artikkelin seuraavassa luvussa taustoitan työelämää sukupuolen näkökulmasta sekä yleisesti että nuorten miesten osalta. Sen jälkeen esittelen tutkimuksen empiirisen haastatteluaineiston sekä sisällönanalyttiset tutkimusmenetelmät. Analyysiosat jakautuvat toiveita ja odotuksia työtä kohtaan, valintojen tekemistä sekä palkkatyötä elämän sivupolkuuna käsitteleviin kolmeen lukuun, joiden jälkeen esitän tutkimuksen johtopäätökset. Monesta muusta miehiin keskittyvästä tutkimuksesta poiketen artikkelin keskeinen lähtökohta on maskuliinisuuden sijaan sukupuolen käsite, joka suuntaa sekä teoreettista taustoitusta että aineiston lukutapaa. Tutkimus kiinnittyy keskusteluun intersektionaalisuudesta eli sosiaalisesti tuotettujen erojen kategorioista ja niiden seurauksista yksilöille. Intersektionaalisuuden ajatuksen mukaan yksin sukupuoli ei riitä selittämään

yksilön asemaa yhteiskunnallisessa hierarkiassa tai hänen kokemuksiaan, vaan sukupuoli risteää monen muun yhteiskunnallisen luokittelun kanssa. Yhdessä tilanteessa miestä määrittää yhteiskuntaluokka enemmän kuin sukupuoli, toisessa taas etninen tausta liittyy ihmisiä yhteen sukupuolta lujemmin. (Eerola & Pirskanen 2021.) Nuorisotutkimuksessa eroja on toisinaan tarkasteltu sukupolven käsitteen avulla, jolloin on tavoiteltu tietynä ajanjaksona syntyneiden yhteisiä, jaettuja kokemuksia (esim. Piispa 2018). Sukupolven käsite on kuitenkin tähän tutkimukseen liian karkea, sillä yhdenkin sukupolven sisällä on monenlaisia kokemuksia ja polkuja, jotka tässä tutkimuksessa konkretisoituvat erilaisiksi suhteiksi ja suhtautumisiksi työhön.

Sukupuoli ja muut erot työelämässä

Työ, työorganisaatiot ja johtaminen ovat miehille keskeisiä sukupuolen ja vallan harjoittamisen paikkoja (Collinson & Hearn 2005; Connell & Messerschmidt 2005). Näin on siitä huolimatta, että naisten kokoaikaisella palkkatyöllä on Suomessa pitkä perinne (Koivunen ym. 2017). Lisäksi Suomessa ansiotyön kokevat tärkeäksi niin naiset kuin miehetkin, myös nuoret opiskelijat (Honkatukia & Lähde 2021; Åberg 2021). Tosin vuoden 2018 työolotutkimuksen perusteella naiset ovat ensimmäistä kertaa ohittaneet miehet siinä, miten tärkeäksi he kokevat ansiotyön (Sutela, Pärnänen & Keyriläinen 2019, 31). Suomessa siis sekä miehet että naiset työskentelevät ja kokevat työn tärkeäksi lähes samassa määrin. Tästä huolimatta suomalainen työelämä on monien asioiden suhteen erilainen miehille ja naisille.

Miesten sukupuoli-identiteetti on usein rakentunut suurelta osin työn varaan, ja sitä tarkastellaan sekä verrataan palkan, bonusten,

taitojen ja kokemusten, aseman ja ylennysten sekä kompetenssin areenoilla muihin, jolloin arvioidaan omaa menestystä työpäivällä. (Collinson & Hearn 2001; Collinson & Hearn 2005; Connell & Messerschmidt 2005.) On todettu, että toisin kuin naisten, miesten sukupuoli-identiteetti on sementoitunut palkkatyöhön, vaikka he olisivat työttömiä ja köyhiä (Isola, Siukola & Kukkonen 2019). Tämä tulos ei tosin koske nuoria miehiä, joiden identiteetti saattaa jo johdannossa esitettyjen havaintojen mukaan olla muuttumassa.

Toisaalta samaan aikaan miehet ylipäättään työllistyvät naisten ammatteihin ja aloille ja omaksuvat naisille tyypillisinä pidettyjä työn tekemisen tapoja (Adkins & Jokinen 2008; McDowell 2014). Työväenluokkaisen nuorten miesten on havaittu hakeutuvan naisten aloille ja palvelutyöhön – kenties koska palvelualan työtä on tarjolla – mutta he myös viihtyvät näissä ammateissa eivätkä ole vaihtamassa niistä pois (Roberts 2012). Silti miesten julkinen kannustus johtoasemiin nousemiseen ja yrittäjyyteen on vahvaa samalla, kun työelämän marginaaliin jääneiden miesten asema voi olla vaikea (esim. Maume 1999). Työn ulkopuolella oleminen ei välttämättä mahdollista johtajuutta, ja toisinaan yrittäjän asema on jopa prekaarimpi kuin työntekijän (Hyrkäs 2017; Koivunen & Ojala 2015). Lisäksi työmarkkinat ovat jakautuneet sekä rodullistavien että sukupuolistavien hierarkioiden mukaisesti, minkä seurauksena kielitaitoiset ja korkeastikin koulutetut maahanmuuttajat päätyvät usein työskentelemään matalapalkkaisille aloille (Mankki 2021).

Yrittäjyys on Euroopan unionin ja myös kansallisten linjausten mukaan keskeisin tapa vastata muuttuvan talouden ja työelämän haasteisiin. Nimenomaan nuorten yrittäjämäisen asenteen vahvistaminen on keino, jolla heidän työllistyvyyttään ja tulevaa potentiaaliaan pyritään edistämään koko kansantalouden

hyväksi (Ikonen & Nikunen 2019). Kansalaisten yrittäjyyttä on pyritty edistämään ennen kaikkea yrittäjyyskasvatuksella, joka tähtää yrittäjämäiseen ajattelutapaan, kykyihin ja taitoihin. Koska kansalaisten yrittäjyyden kannalta keskeisimpiä ovat henkilökohtaiset ominaisuudet ja ”oikeanlainen ajattelutapa”, yrittäjyyttä pyritään opettamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Harni & Pyykkönen 2017.) Näin ollen yrittäjän asenne on tärkeä myös palkkatyössä, ja ihannetyöntekijällä on myönteinen, yrittäjämäinen asenne. Myös vapaa-ajalla harjoitetaan tekniikoita, kuten joogaa ja mindfulnessia, joiden avulla pyritään itsetietoisuuden kasvattamiseen, myönteisyyteen ja lopulta yrittäjämäiseen elämänasenteeseen (Harni & Pyykkönen 2017). Yrittäjämäinen asenne on tärkeä, ja sitä odotetaan niin miehiltä kuin naisiltakin.

Suomessa miehet ovat keskimäärin paremmin edustettuina yhteiskunnan, liike-elämän ja yritysten johtotehtävissä kuin naiset. Saman tutkinnon suorittaneet miehet sijoittuvat naisia useammin toistaiseksi voimassa olevaan työsuhteeseen ja korkeampaan asemaan sekä saavat keskimäärin parempaa palkkaa kuin naiset (Vuorinen-Lampila 2018). Tästä huolimatta kaikilla miehillä ei ole samalla tavalla pääsyä nousujohteiselle uralle, vaan eteneminen riippuu monesta tekijästä. Esimerkiksi nuoret, matalapalkka-ammateissa työskentelevät työväenluokkaiset miehet eivät välttämättä etene johtotehtäviin yhtä vaivattomasti kuin heidän hyvin koulutetut ikätoverinsa (McDowell 2014). Kuitenkin myös työväenluokkainen työ voi olla oleellinen osa miesten sukupuolen rakentamisesta (esim. Aho 2019). Toisaalta on todettu, että vaikka palkkatyö ei ole menettänyt arvoaan miesten puheessa, he pyrkivät vapautumaan aiemmin työelämässä idealisoidusta mieheydestä (Hyvönen 2021).

Sanna Aaltonen ja Päivi Berg (2018) ovat nähneet merkkejä siitä, kuinka koulutus ei takaa nuorille paikkaa työelämässä ja kuin-

ka monilla on takanaan rakenteista johtuvia katkonaisia työelämäpolkuja sekä epävarmuuden motivoimaa liikkumista koulutusten ja töiden välillä. He muistuttavat, että valinnat tapahtuvat tietynlaisten toimintahorisonttien ja mahdollisuusrakenteiden kehyksissä ja että nuorten aikuisten mahdollisuusrakenteita määrittelevät yksilöllisten tekijöiden ohella vahvasti alueellinen elinkeinohistoria, paikalliset koulutus- ja työllistymismahdollisuudet sekä ammattialojen mukaiset työtilanteet ja neuvotteluasemat. Toisin sanoen kaikkialla ei ole samoja mahdollisuuksia eivätkä kaikki voi olla menestyjiä ja uraohjuksia. Tästä huolimatta näyttää siltä, että vielä opiskelevat nuoret uskovat siihen, että he pärjäävät työmarkkinoilla ja työelämässä (Honkatukia & Lähde 2021).

Työttömiä miehiä haastatelleet Tuomo Kokkonen, Kati Närhi ja Aila-Leena Matties (2016) ovat todenneet, että työelämän ulkopuolella olleet nuoret puhuvat suhteestaan työyhteiskuntaan enemmän osallistumisen esteiden kuin mahdollisuuksien kautta. Heidän havaintojensa pääjuonteeksi nousi työttömyydestä työelämään hakeutumisen vaikeus, jolloin työelämään kiinni pääsemisen mahdollisuus vaikutti edellyttävän lähes ylinhimillisiä ponnisteluja, jotta nuoret miehet voisivat ylittää kokemansa työllistymisen esteet. Tätä voi osaltaan selittää se, että heidän haastatteluaineistonsa pääasiallinen aihe ei ollut työelämä vaan nuorten miesten suhde heidän käyttämiinsä sosiaali- ja työvoimapalveluihin.

Ylipäätään näyttää siltä, että tutkimuksen tuottama tieto miehistä suomalaisessa työelämässä on pirstaleista eikä sen perusteella ole helppo muodostaa käsitystä siitä, millä tavoin erityisesti nuoret miehet suhtautuvat työelämään ja omaan työhönsä tai sen puuttumiseen. Keskittymällä nuorten miesten tämänhetkiseen tilanteeseen ja analysoimalla sitä, millä tavoin he näkevät tulevaisuuten-

sa, on mahdollista tavoittaa jotakin heidän mahdollisesta tulevaisuudestaan (Hardgrove, Rootham & McDowell 2015). Carabelli ja Lyon (2016) ovat tarkastelleet nuorten orientaatiota tulevaisuuteen sen perusteella, miten nuoret luovivat nykyhetkessä ja kuvittelevat tulevaisuutensa. He toteavat, että nuoret ovat keskeinen ryhmä tulevaisuuden orientaation tutkimukselle. Usein – kuten tässäkin artikkelissa – nuorten tämänhetkinen tilanne ja tulevaisuudennäkymät limittyvät toisiinsa niin oleellisesti, ettei toista ole mielekäästä tarkastella ilman toista.

Aineisto ja menetelmät

Artikkelin empiirinen aineisto koostuu haastatteluista, jotka on tuotettu osana Koneen säätiön rahoittamaa *Jako kahteen?* -hanketta. Tutkimushankkeen tavoitteena oli tarkastella nuorten, 18–30-vuotiaiden naisten ja miesten epätasa-arvoisuutta, heidän suhdettaan työelämään ja palkkatyöhön, heidän polkujaan koulutuksessa ja työelämässä sekä sitä, miten he määrittelevät menestymisen ja menestymättömyyden. Varsinaisia kysymyksiä sukupuolesta ei haastattelurungossa ollut, mutta koska haastattelut muovautuivat aina tilanteen mukaan, haastateltaville esitettiin joitakin täsmentäviä kysymyksiä ja lisäkysymyksiä eroista naisten ja miesten välillä. Haastateltavien luokkataustaa hahmottelimme kysymällä heidän vanhempiansa ammatteja sekä kuvausta heidän lapsuudenperheistään. Myöskään seksuaalisesta suuntautumisesta ei esitetty kysymyksiä, mutta siihen liittyviä seikkoja tuli esiin haastateltujen vastatessa muihin kysymyksiin. Hankkeen aineistonhankinnan ensi vaiheessa tuotettiin haastattelut erilaisissa elämäntilanteissa olevista 39 nuoresta, joista 28 oli naisia ja 11 miehiä¹. Tämän artikkelin aineistona on käytetty näiden 11 nuoren miehen haastatteluja.

Haastateltaviksi pyrittiin ja onnistuttiinkin löytämään erilaisia nuoria naisia ja miehiä, niin työttömiä, opiskelijoita kuin muitakin. Miehistä kolme opiskeli, neljä oli työttömänä ja neljä oli haastatteluhetkellä töissä. Tämä on karkea jako heidän pääasiallisen tilanteensa perusteella, sillä opiskelijat kävivät myös töissä opintojensa ohella, työttömät tekivät töitä ja työlliset suunnittelivat opintoja. Toisin sanoen lähes kaikkien tilanne oli haastatteluhetkellä moniulotteinen, vaikka heidät voitiinkin jakaa opiskelijoihin, työttömiin ja työllisiin. Haastatellut asuivat haastatteluhetkellä eteläsuomalaisessa yliopistokaupungissa tai sen läheisyydessä, mutta kaikki eivät olleet alueelta kotoisin. Parisuhde eli seurustelusuhde, avoliitto tai avioliitto oli kuudella eli noin puolella haastatelluista. Haastatelluista viisi määriteltiin heidän vanhempiansa ammatin ja koulutustaustan sekä heidän oman koulutustaustansa perusteella työväenluokkaisiksi. Yhden haastatellun lapsuudenperhe on yrittäjäperhe. Kaksi haastateltua ovat maahanmuuttajia. Muiden haastateltujen perhetausta on keskiluokkainen.

Työttömistä kolme oli mukana erilaisissa tukitoiminnoissa, joiden kautta heidät oli mahdollista tavoittaa haastatteluun. Haastateltavia tavoiteltiin monin eri keinoin: lähetimme viestejä eri kanavia pitkin, otimme yhteyttä moniin eri tahoihin ja kontaktoimme omia tuttuja sekä tuttujen tuttuja. Näin tavoitimme erilaisia nuoria eri elämäntilanteissa. Myös tässä hankkeessa toistui jonkin verran hankaluus saada miehiä haastateltaviksi (myös Butera 2006; Eerola & Pirskanen 2021; Koivunen 2010). Siinä missä naishaastateltavien löytäminen oli suhteellisen helppoa, mieshaastateltavien löytämiseksi ja rekrytoimiseksi piti erikseen nähdä vaivaa. Kaikki haastattelijat olivat naisia, mikä on todennäköisesti myös vaikuttanut haastattelutilanteeseen (Eerola & Pirskanen 2021), mutta näitä vaikutuksia ei ole mahdollista analysoida tässä artikkelissa.

Haastattelijoina oli kussakin haastattelussa yksi tai kaksi, jolloin toinen oli tutkija ja toinen toimittaja. Hankkeen rahoittajan aloitteesta hankkeen keskeinen lähtökohta oli yhteistyö tutkijoiden ja toimittajien välillä (Nikunen, Korvajärvi & Koivunen 2019), ja tätä lähtökohtaa toteutettiin jo aineiston tuottamisen vaiheessa. Haastattelut olivat silti yksinomaan tutkimushaastatteluja, eikä niitä käytetty mihinkään muuhun tarkoitukseen. Tämä tehtiin selväksi myös haastateltaville. Myöhemmin toimittajat haastattelivat toiseen kertaan joitakin henkilöitä, ja näitä uusinta-haastatteluja he käyttivät journalistisiin tarkoituksiin. Haastattelemineen on menetelmä, joka yhdistää sekä tutkijoiden että toimittajien työtä keskeisellä tavalla, vaikka heidän haastattelemisen tavassaan on myös eroja (Nikunen, Korvajärvi & Koivunen 2019). Tutkimusaineiston tuottamisessa mukana olleet toimittajat tunsivat myös tutkimusprosessin vaiheet, sillä heistä jokaisella oli vähintään kandidaatin tasoinen yliopistokoulutus.

Aineistokatkelmassa ei ole eritelty, oliko paikalla yksi vai kaksi haastattelijaa. Jos paikalla oli kaksi, heidän kysymyksiään ei ole litterointiteknisistä syistä merkitty erikseen. Haastateltavista on jokaisen aineistokatkelman yhteydessä ilmoitettu heidän pääasiallinen työmarkkinatilanteensa sekä ikänsä. Esitän tarkoituksellisesti melko pitkiä aineistokatkelmia. Vaikka analyysi kohdistuu siihen, *mitä* haastateltavat sanovat, tavanomaista pidemmistä katkelmista voi lukea myös sitä tapaa, jolla he puhuvat tutkimuksen kannalta keskeisistä teemoista. Analyysiin on sisällytetty haastattelut niiltä osin kuin ne vastaavat tutkimuskysymykseen, eikä pelkästään tässä esitetyjen katkelmien osalta.

Haastatteluaineisto on analysoitu laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysin tavoitteena on luoda kattava kuva aineiston sisällöstä tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Sisällönanalyysi mahdollistaa hyvin sekä taval- lisen ja toistuvien että poikkeuksellisten ilmai-

sujen huomioimisen, kuten myös aineistoa yhdistävien teemojen ja toistuvien kuvioiden havaitsemisen ja analysoimisen. (Eriksson & Kovalainen 2008, 187–188.) Näin ollen sisällönanalyysi pohjautuu analyysin avuksi laaditulle tutkimuskysymykselle ja aineiston systemaattiselle lukemiselle vastauksen löytämiseksi (Krippendorff 2004, 357). Tässä artikkelissa tutkimuskysymyksenä oli, miten nuoret miehet kuvaavat elämäntilannettaan ja suhdettaan työhön. Sisällönanalyysi on toteutettu korkealla abstraktiotasolla painottaen tulkinnallisuutta, jolloin analyysin kohteena eivät ole vain haastateltavien täsmälliset ilmai- sut vaan niitä laajempi kuvaus tutkittavasta ilmiöstä.

Käytännössä aineiston analyysi eteni niin, että poimin haastatteluista ne kohdat, jotka käsittelevät jollakin tavalla artikkelin teemoja ja kysymyksenasettelua eli nuorten miesten työtilannetta ja heidän suhtautumistaan siihen, työtä yleisesti sekä heidän tulevaisuuttaan erityisesti palkkatyön tekemisen kannalta. Haastattelut muodostavat tätä varten riittävän ja jopa rikkaan aineiston. Tällä tavoin rajatun aineiston järjestin eri teemojen mukaan. Kolme keskeistä teemaa, jotka jäsentävät seuraavassa luvussa esitettäviä tuloksia, ovat toiveet ja odotukset työlle, valintojen suuntaaminen sekä palkkatyö elämän sivupolkuna. Teemat auttavat vastaamaan tutkimuskysymykseen eri näkökulmista ja eri asioita painottaen.

Tavallista työtä kohtuudella

Tutkimusta varten haastateltujen opiskelevien nuorten miesten haastatteluissa keskeistä työelämän ja tulevan palkkatyön suhteen on se, että he toivovat saavansa melko tavallisen, säällisen työn. Heidän toiveensa ovat maltillisia, kenties jopa vaatimattomia, sillä osa haastatelluista ei odota työelämältä paljoakaan taloudelliseen menestymiseen sekä

omaan uraan ja asemaan liittyvissä asioissa. Toki opiskelijat odottavat pääsevänsä koulutustaan vastaavaan työhön, vaikka jotkut heistä miettivät myös siirtymistä paremmin työllistäviin opintoihin.

Ja sitten nuo työt, niin ei tunnu siltä, että haluaisin tehdä vaan jotain, mitä vaan, rahan eteen jollekin firmalle. Vaan haluais ehkä tehdä jotain sellasta, millä ois vähän jotakin väliä. Sillai, että sais jotakin asioita parannettua, mutta se on sitten aika vaikeeta varmaan. Lopulta varmaan joutuu vaan tyytymään johonkin ja sitten tehdä sitä [naurahtaa]. (Opiskelija, 26 v.)

Haastattelija: Jos mietit elämääs viiden vuoden päähän, mitä sä teet ja? Kerro paras vaihtoehto ja huonoin vaihtoehto.

Haastateltava: Ehkä paras vaihtoehto, niin mä asun jossain hienos kaupungis. Voi olla [...]. Ja olis semmost työtä mihin olis opiskellu, oli se sit [...] tai jotain kansainvälisyyteen liittyviä asioita. Ja olis silleen varoja et pystyis elämään. Ei menis kaikki elinkustannuksiin niinku nyt. Et olis sillee. Mut sitte itte mä oon miettiny sitä, et olis tosi tosi tärkeet, että se työ vaik se olis mielenkiintosta, et se ei veis koko aikaa. Aika paljon sitä puhunu, että ei tarvii tehdä sitä 40 tuntii tai 38,5 tuntii. Olis mielenkiintoinen työ, sitä ei tarvii tehdä paljoo ja siit maksettais hyvin. Tai hyvin, mut siit sais semmonen palkan, et eläis. Ja ehkä se huonoin pelottavin esimerkki just on, et mikä vähän puistattaa, et ku tietää mihin se masennus voi viedä. Vaik mä oon käyny sen kolme kertaa ainaki, ollu semmonen aika syvä depressiovaihe, niin sit silleen jotenki et pääsis siitä yli, et ei jäis sellaseen tilanteeseen. Se ehkä. Tai sitä nyt en oo hirveesti miettiny, mut se pelko on kuitenkin olemassa. (Opiskelija, 27 v.)

Ensimmäisessä katkelmassa haastateltava korostaa työn merkityksellistä sisältöä, mutta toteaa, että sellaisen työn saaminen on varmasti vaikeaa, ja epäilee päätyvänsä toisenlaiseen työhön ja tyytyvänsä siihen. Hän on pohtinut opiskelemaansa alan vaihtamista muun muassa sosiaalityön opintoihin, mutta ei ole ryhtynyt konkreettisiin toimiin asian hyväksi.

Myös toinen haastateltu mainitsee, että työn pitäisi olla mielenkiintoista ja liittyä hä-

nen opiskelemiinsa asioihin, joiden yksityiskohtia on sitaatista tunnistettavuuden välttämiseksi poistettu. Molemmat haastateltavat antavat ymmärtää, että raha ei ole erityinen motivaatiotekijä työnteeille, vaikka he odottavat saavansa työstä säällisen toimeentulon. Toisin sanoen haastateltavia motivoi työn sisältö, mutta ei niinkään palkka. Tämä havainto ei ole uusi, sillä paljon on keskusteltu siitä, miten 1980-luvun alun jälkeen syntyneet nuoret aikuiset arvostavat työn sisältöä palkan sijaan. Vuoden 2018 työolotutkimuksen mukaan 15–24-vuotiaista miehistä 52 prosenttia koki työn sisällön ehdottomasti tärkeämmäksi kuin palkan, kun taas vuonna 2008 vastaava osuus oli 44 prosenttia. Työn sisällön merkitys näyttää siis kasvaneen hie-man juuri nuorilla miehillä. (Sutela, Pärnänen & Keyriläinen 2019, 36–38.)

Toisessa sitaatissa haastateltu tuo esiin, että hän toivoo voivansa työskennellä vähemmän kuin tavanomaisen tuntimäärän viikossa. Tulkitsen tämän niin, että hän ei halua omistautua työlleen, vaikka toivookin työn olevan mielenkiintoista. Haastattelusta ei käy ilmi, onko hänen lähipiirissään joku varoittava esimerkki siitä, miten mielenkiintoinen työ voi imaista tekijän mukaansa niin, ettei aikaa jää muulle. Toisaalta toive tavallista lyhyemmästä työajasta voi liittyä hänen aiemmin sairastamaansa masennukseen. Näyttää siltä, että pelko sairauden uusimisesta heijastuu myös haastatellun ajatuksiin tulevaisuudesta. Mielenterveyden häiriöt, etenkin masennus, ovatkin yleisin syy nuorten aikuisten työkyvyttömyyteen (Mattila-Holappa 2018). Tämä heijastuu aineistoon myös niin, että yllä mainittu opiskelija ei ole haastatelluista ainoa, joka on sairastanut masennuksen. On esitetty, että masennusta lääketieteellisenä häiriönä on vältettävä, mutta niin on myös depressiivistä reagoimista, joka on ristiriidassa yrittäjämäisen asenteen kanssa ja jonka sijaan nuorilta odotetaan nopeaa toipumista

hankalista tapahtumista ja vaikeista elämäntilanteista (Ikonen & Nikunen 2019). Samaan aikaan miehet tekevät ero aiempaan, terveysongelmia aiheuttavaan ja hyvinvointia kaventavaan tapaan tehdä työtä ja olla mies (Hyvönen 2021).

Edellä esitetyt toiveet sekä odotukset tulevaisuuden työltä viittaavat siihen, ettei palkkatyö ja siinä menestyminen urakehityksen, aseman tai rahallisten korvausten suhteen näyttele erityisen suurta roolia nuorten miesten tulevaisuuden toiveissa. Päinvastoin työelämälle ei olla valmiita antamaan kovin suurta sijaa tulevaisuudessa, vaikka se koetaan mahdollisena vaikuttamisen ja muutoksen välineenä sekä keinona riittävän toimeentulon hankkimiseen. Haastatteluissa toistuu kuitenkin halu kansainvälisten verkostojen ja suhteiden ylläpitoon niin työn kuin henkilökohtaisten suhteidenkin kannalta. Joissakin haastatteluissa kansainväliset suhteet saavat jopa merkityksellisemmän roolin kuin paikalliset ystävyysuhteet, mikä varmasti kertoo osaltaan siitä, kuinka globaali näiden nuorten miesten toimintakenttä on ja kuinka itsestään selvästi he suhtautuvat kansainvälisiin suhteisiin, matkustelemiseen ja ulkomailla asumiseen sekä työskentelemiseen.

Valintojen suuntia ja suuntaajia

Nuorten miesten tekemiin valintoihin kiteytyy usein jotakin hyvin oleellista heidän suhteestaan työelämään ja palkkatyöhön. Valintoja ei koskaan tehdä tyhjiössä, vaan niihin vaikuttavat koko ympäröivä maailma sekä valintojen tekijän intersektionaaliset erot. Tätä kuvaa haastateltava, joka oli pari kuukautta ennen haastattelua vaihtanut pois koulutustaan vastaavista tehtävistä rakennusalalla. Hän kertoo siirtymisestään puhelinmyyntialalle näin:

Haastateltava: Halusin kokeilla vähän jotain muuta ja toi on vähän semmosta junttihommaa sitte siellä [rakennustyömaalla] kuunnella joka tauolla niitä, sitä samaa läppää. Se on oikeesti tosi junttia välillä, et se menee ihan ylitte välillä, nii jotenkin itte kokee sitte sellasen läpän sillai vähän. Tai en mä jaksa semmosta kuunnella koko ajan. Tuol on sillain tosi paljon mukavampaa porukkaa ja näin pois.

Haastattelija: Siistiä sisätyötä.

Haastateltava: Niin. Ja sit porukka on omia ittiänsä siellä et ei oo mitään semmosta hirveätä esitystä ja sitten justiin, että kaikki on samanlaisia vitun juntteja. Sillain.

Haastattelija: Niin. Että onks se sellasta raxamachoilua?

Haastateltava: Justiin semmosta. Et se on semmosta. Ja sit ku se on joka tauko tosiaan kahen tunnin välein ja sit sä kuuntelet semmosta hirveätä valittamista ja haukkumista ja tommosta noin niin en mää tiä. Ihan kivaa hommaa sillai. Ja sitte toinen kun nää Suomen talvet, nii ei jaksa seistä missään työmaalla oikeesti. Mä jouduin [olemaan] tossa ennen joulua kuus ja puol viikkoo seittemästä kolmeen ulkona nii, se rupes vähän nyppiin [naurahtaa]. (Työllinen, 19 v.)

Haastateltava on siirtynyt puhelinmyyntitehtävään yhteyskeskukseen. Tällaiseen tehtävään on yleensä helppo päästä, sillä työvoiman tarve on jatkuvaa eikä aiempaa kokemusta tai koulutusta tarvita (Koivunen 2011). Haastateltava on siirtynyt pois hyvin perinteisesti miehisestä rakennustyöstä, jota tehdään usein ulkona. Hän kuvaa työväenluokkaisten miesten puhekulttuuria työpaikalla ”junttihommaksi”, johon hän ei samastunut. Sen sijaan hän siirtyi teknologiavälitteiseen myyntityöhön, jota tehdään toimistotiloissa. Näin ollen hän ei omaksunut rakennuksella miehistä, työväenluokkaista tapaa osoittaa omaa ammattitaitoaan, kykyään kovaan työhön ja solidaarisuutta muita miehiä kohtaan (myös Aho 2019; Hyvönen 2021), vaan hän hakeutui toisenlaisiin tehtäviin.

Myös toinen työllinen haastateltu kertoo, miten kokemus raskaasta työstä on suunnannut hänen uravalintaansa. Hän kuvaa työhistoriaansa näin:

Ne on ollu, ammattikoulun puolesta just oli harjot-
telupaikkoja myöski sitte ihan kouluaikanaki. Täm-
mösiä varastohommia oon tehny ja sitte nuorempana
olin paljon myös sitten kesäsin fajian mukana noissa
reissuhommissa vähän pitkin. Että oon ollu [yri-
tyksen nimi] kokoomassa hydraulisia puristimia,
paperikonetta rakentamassa ja kaikkee tämmösiä
pikkujuttuja. Siellä oppi sen, että haluaa toimisto-
homan [yhteistä naurua]. (Työllinen, 28 v.)

Kokemus työstä, jota oma vanhempi on teh-
nyt, on saanut haastatellun hakeutumaan tie-
tynlaisiin töihin. Voi siis sanoa, että kokemus
on kannustanut haastatellun luokkanousuun
raskaista, suorittavista töistä toimistotyöhön.
On todettu, että taustaltaan työväenluokkai-
silta nuorilta puuttuu sellainen intohimo ja
tavoitteellinen pärjääminen työssä, joka on
tyypillisempää keskiluokkaisten nuorten suh-
tautumiselle palkkatyöhön (Farrugia 2019).
Haastattelujen perusteella ei ole mahdollista
ottaa tähän kantaa, mutta joka tapaukses-
sa taustaltaan työväenluokkaisilla nuorilla
miehillä on tarpeeksi tavoitteellisuutta, jotta
he voivat siirtyä työväenluokkaisesta työtä
toimistotyöhön.

Muuttuneista tavoitteista ammatin suh-
teen kertoo myös seuraava haastateltu:

Mä halusin opiskella lääkäriks, mutta englannin
kielellä. Mun haaveet vaihtui jossain vaihees ja
se oli ensiapu tai siis ensihoito. Mä menin to-
hon lähihoitoon, ku sinne on helpompi päästä.
(...) Ja nyten loppujen lopuks se vaihtui se mun
haaveammatti, se on nuoriso-ohjaaja. (...) Mun
perhe on suuntautunu terveysalaan, niin mä kans
halusin mennä niitten mukaan, ku mä näin et ne
on onnistunu elämässä ja ne on päässy eteenpäin. Et
kyllä muissa aloissakin, autoaloissa ja putkialoissa,
putkimiehistä ja tämmösistä, niistäkin pääsee eteen-
päin, mutta mun mielestä lääkäriä kohdellaan totta
kai tosi hyvin ja sille ollaan kohteliaita enemmän
ku sille putkimiehelle. Et se on vähän ero ja mä
halusin, että mua kunnioitetaan. (Opiskelija, 19 v.)

Toisin kuin edellä, tämän haastatellut urahaa-
veet ovat aiemmin olleet kunnianhimoisia,

mutta tehdyt valinnat eivät ole seuranneet sa-
maa kunnianhimoa. Haastateltu on nuoresta
iästään huolimatta kokeillut jo monenlaisia
työtehtäviä ja vaihtanut opintojensa suun-
taa. Hän on muuttanut Suomeen perheensä
kanssa ja hän kertoo niistä vaikeuksista ja
rasistisista kokemuksista, joita hän on koh-
dannut peruskoulun jälkeisissä keskiasteen
opinnoissaan. Lähihoitajan koulutus ja am-
matti ovat naisenemmistöisiä eivätkä siksi
tyypillisiä miehille. Maahanmuuttajat pur-
kavatkin omilla valinnoillaan jyrkkää jakoa
naisten ja miesten töihin ja ammatteihin.
Lähihoitajan koulutus muuttuu kuitenkin
mahdottomaksi haastatellun kokeman rasis-
min takia, jolloin hänen etninen taustansa on
lopulta se, joka suuntaa hänen ammatillista
suuntautumistaan. Muiden ihmisten rasismi
on ohjannut häntä työskentelemään siellä,
missä se on mielekästä ja mahdollista ilman
aiemman kaltaisia kokemuksia.

Näitä haastateltuja yhdistää halu koulut-
tautua ammattiin ja tehdä työtä, mutta ei
mitä tahansa työtä missä hyvänsä. Heillä on
taito reflektoida omia valintojaan ja vaikut-
timia niiden taustalla. Näin he onnistuvat
tuomaan haastatteluissa hyvin esiin, kuinka
polku omaan ammattiin ei aina ole suoravii-
vainen tai selkeä, vaan se sisältää monenlaisia
mutkia ja valintoja.

Palkkatyö elämän sivupolkuna

Useita haastatelluista nuorista miehistä yhdis-
tää se, että heillä on musiikkiharrastus. Eräs
mainitsee unelmakseen sen, että voisi ansaita
jonakin päivänä rahaa musiikillaan, mutta
hän toteaa saman tien: ”Schän on kaikkien
muusikoiden unelma.” Musiikillisen uran
sijaan hän on hakeutumassa ammatilliseen
koulutukseen muulle alalle. Kaksi muuta mu-
siikin harrastajaa – molemmat työttömiä –
näyttävät kiinnittyvän työelämän sijaan

musiikkiin ja soitinrakennukseen (myös esim. Rhodes & Pullen 2012). Näiden kahden haastattelun tilanteen ja suunnitelmien kuvaus osoittaa, millaisia ratkaisuja he suunnittelevat tulevaisuutensa suhteen sekä miten suunnitelmissa yhdistyvät heidän kiinnostuksensa kohteet ja palkkatyö.

Haastattelija: Millasii tulevaisuuden suunnitelmia sulla on?

Haastateltava: Kai mä haluun vaan soittaa mus-
tehdä jotain erilaista musiikkia. Ei mulla oo vaan,
et emmä oo sillain miettiny mitään muuta. Emmä
varsinaisesti haluu oikein tehdä mitään muuta kun
niitä. Kai mä teen jotain paskaduunia siinä sivussa.
Se on kai ihan, kyllä se on ihan OK, että kun saa
vaan kaikkee musiikkihommaa duunata.

Haastattelija: Ajatteleksä että siitä musiikista, et se
vois olla sun ammatti joskus?

Haastateltava: Ei se ainakaan rahallisesti varmaan
mulle koskaan tuu tuottaan mitään hääppösiä sum-
mia. Emmä oo sillain asennoitunu, että mä saisin
siitä koskaan mitään rahaa. Mä haluun vaan tehdä
ihan omilla ehdoilla.

Haastattelija: Minkälaisia haaveita sulla sit on? Mitä
sä haluisit tehdä, jos sä saisit tehdä ihan mitä vaan?

Haastateltava: Sitä musiikkia tietenk. Tai kaikkee
siihen liittyvää ja, sillain jotain semmosta joka ta-
pauksessa, emmä tiää. Ehkä vaan, jotain semmosta
itteensä toteuttavaa kumminkin. Emmä usko, että
mä koskaan varsi- emmä oo mistään sillain [...], tai
emmä oo oikein koskaan uraihminen sillain, että
mä menestyisin koskaan tai pyrkisin menestymään
jollain uralla tai siis nousemaan johonkin vaikkapa
esimiesasemaan tai sitten, että emmä oo kiinnostu-
nu yrittämisestä tai mistään tällasesta. Mä haluun
vaan duunata omaa musiikkii ja jotain sellasta.
Jotain semmosta omaa luovaa juttua. (Työtön, 21 v.)

Lainauksesta käy selvästi ilmi, että haastateltava ei ole työorientoitunut eikä palkka ole hänelle erityisen tärkeä. Hän ei usko juurikaan ansaitsevansa muusikkona, mutta hän ei myöskään mieti omaa toimeentuloaan tulevaisuudessa. Sen sijaan hän korostaa asioiden tekemistä hänen omilla ehdoillaan. Hänen omat tavoitteensa ja intressinsä koskevat musiikin soittamista bändissä. Hänen tulevaisuuden odotuksensa ovat hänen omassa

mielenkiinnon kohteissaan eli musiikissa, ja työelämältä hän odottaa vain ”jotain paskaduunia siinä sivussa”. Tulkintani mukaan hän kuitenkin näkee tämän enemmän omalla valintanaan tai omista kiinnostuksistaan juontuvana asiainatilana, kuin varsinaisesti työelämästä johtuvana asiana.

Haastattelun irrottautuminen koulutusta vastaavassa ammatissa työskentelemisen odotuksista ja työelämän vaatimuksista sekä työn käyttäminen vain välttämättömän toimeentulon hankkimiseen on mahdollista tulkita epäonnistumisena ja jopa syrjäytymisenä työmarkkinoilta. Toisaalta samaan aikaan oman musiikillisten tavoitteiden toteuttaminen, kenties menestyksestä riippumatta, voidaan tulkita haastattelun itsenäisyyttä ja päättävyyttä osoittavana valintana. Tulkintaa ohjaa keskeisesti käsitys siitä, onko henkilöllä moraalinen velvollisuus työskennellä niin tuotavasti kuin mahdollista vai voiko hän tehdä omiin taiteellisiin tavoitteisiinsa perustuvia valintoja. (Hyvönen 2019, 16.) Oma tulkintani on, että haastateltu asettuu normista poikkeavaan positioon, joka ei perustu kovalle työnteolle, menestykselle työelämässä tai edes maineen saavuttamiselle musiikkipiireissä, vaan pikemminkin oman itsenäisyyden ja ainakin näennäisen päätösvallan säilyttämiselle. Vastaavasti palkkatyö näyttäytyy kollektiivisena alistumisena ”systemille” ja pomoille.

Toisella työttömällä haastatellulla on soitinrakentajan ammatillinen koulutus, ja hän toimii itsenäisenä soitinrakentajana ilman yritystä. Hän kertoo ihailevansa japanilaista käsityökulttuuria sekä filosofiaa sen taustalla. Sitä hän kuvaa omistautumiseksi asiaan, joka kiinnostaa ja jota tekee. Toisaalta hän on soitinrakentajana huomannut, että soittimia ei aina voi tehdä niin hyvin kuin haluaisi.

Sun pitäisi olla hirveen tuottava, mut et sä pysty oikeen tekeen mitään kunnolla. Mäkin oon viime vuosina oppinu vasta noitten soittimien kanssa,

että pitää tehdä vähän niin kuin huonosti ne hommat, siis tavallaan, jos sä haluat oikeesti tehdä niitä tosi täsmällisesti ja niin hyvin kun voit, niin sit sä kuolet nälkään heti. Ei saa tehdä liian hyvin niitä asioita, mikä on mun mielestä tosi huono juttu. (Työtön, 25 v.)

Lainaus kiteyttää hyvin ristiriidan sen välillä, miten haastateltu haluaisi työskennellä soitinrakentajana ja millainen taloudellinen paine taustalla on. Toisin sanoen hänen asennoitumisensa tekemiseen on ristiriidassa toimeentulon realiteettien kanssa. Tämä johtuu haastatellun mukaan siitä, että ainoa realistinen keino rakentaa soittimia ja työskennellä soitinrakentajana on perustaa oma yritys. Hän epäilee sen olevan liian suuri taloudellinen riski tai ”talouspoliittinen itsemurha”, kuten hän yrittäjän asemaa ja suojaa kuvaa. Hän ei kuitenkaan sulje yrittäjyyden mahdollisuutta kokonaan pois. Yksinyrittäjyyden sijaan hän toivoo löytävänsä yrittäjäkumppanin, jonka kanssa toiminnan voisi jakaa. Hän kuvaa tilannetta välitulaksi, sillä hän ei ole kiinnittänyt palkkatyöhön mutta ei ole ryhtynyt myöskään yrittäjäksi.

Mä oon ehkä vähän työorientoitunut ihminen. Työn tekeminen on ihan kivaa ja siinä onnistuminen on tosi kivaa. Kyllä tässä yhteiskunnassa kuitenkin jotain tarvii tehdä. Jos nyt ajatellaan, että semmonen keskivertoihmisen elämä, yleensä ihmiset käy töissä. Mä oon sitä paljon pohtinu, et se olis oikeesti tosi kiva, jos olis sellanen duuni, mistä tykkäis. Ja pystyis kehittymään siinä ja jotenkin. [...] Mä oon vaan huomannu, että mieluummin mä elän melkein tällasessa välitulassa, tai sitten jos mä saisin sen [yrittäjyys] homman toimiin. Mulla on suunnitelma ja mulla on tosi paljon suunnitelmia. Olis vaan aikaa toteuttaa niitä kaikkia. (Työtön, 25 v.)

Haastateltu soitinrakentaja kutsuu itseään ”maailman kiireisimmäksi työttömäksi” ja kuvaa olevansa työorientoitunut ihminen. Hän on aiemmin työskennellyt monenlaisissa pätkätöissä, ja haastatteluhetkelläkin hän

työskentelee soitinrakentamisen lisäksi ilman palkkaa. Näyttää siltä, että palkka ei ole hänelle erityinen motiivi työskennellä, sillä hän kertoo työskennelleensä myös joitakin viikkoja toisella puolella Suomea ”epävirallisesti” vain majoitus- ja ruokapalkalla.

Jatkaakseen soitinrakennusta mutta turvatakseen samalla toimeentulonsa haastateltu on harkinnut tarjoilijan, lähihoitajan ja sairaanhoitajan työtehtäviä, ja hän on myös hakenut niihin valmistaviin koulutuksiin. Hän on jollakin tavalla kiinnostunut toimimaan kyseisissä ammateissa, mutta tuo myös esiin, että näillä aloilla on työtä tarjolla sekä haastatteluhetkellä että oletettavasti myös jatkossa, mikä lienee tärkeä seikka. Samaan aikaan sekä hoitoalan että tarjoilijan työt ovat naisenemistöisiä ammatteja, joissa työ on raskasta ja usein vuorotyötä ja peruspalkka suhteellisen matala (Tilastokeskus 2018). Aikaisemman tutkimuksen perusteella on tiedossa, että nuorista, alle 28-vuotiaista miehistä useampi työskentelee naisenemistöisissä ammateissa kuin miehistä keskimäärin. Vuonna 2010 nuorista miehistä neljännes työskenteli naisenemistöisessä ammatissa, mikä on noin kymmenen prosenttia enemmän kuin vanhemmista mies-työntekijöistä. (Koivunen ym. 2017; Mikkela 2013.) Näin ollen erityisesti nuoret miehet purkavat voimakasta jakoa naisten ja miesten ammatteihin.

On todettu, että ei-heteroseksuaaliset miehet näyttävät valitsevan muita miehiä useammin sukupuolirajoja rikkovan vaihtoehdon työmarkkinoilla (esim. Lehtonen 2004). Tästä seuraa se, että monissa naisenemistöisissä ammateissa työskentelevien miesten heteroseksuaalisuus – ja samalla heteroseksuaalisuudelle pohjaava mieheys – saatetaan kyseenalaistaa. Haastateltu on siis hakeutumassa ammatteihin, joissa toimiminen ei ole yleistä heteroseksuaaleille miehille, mutta jotka mahdollistavat hänelle tärkeän soitinrakentamisen jatkamisen. Toisaalta miehet saavat tällaisilla

aloilla toimiessaan ja naistapaista toimintaa omaksuessaan konkreettista arvostusta (Adkins & Jokinen 2008).

Kaikille haastatelluille työttömille nuorille miehille keskeistä on se, että he korostavat omaa toimijuuttaan valintoja tekevinä subjekteina. He eivät esitä itseään olosuhteiden uhreina tai rakenteiden puristuksiin jääneinä, toivottomina ja näköalattomina häviäjinä. Sen sijaan he esittävät itsensä vapaina valitsemaan työttömyydestään huolimatta, ja he ovat valinneet asettumisen nykyiseen elämäntilanteeseensa. On todettu, että länsimaisen mieheyden konstruoiminen edellyttää sekä halua että kykyä kontrolloida ihmisiä ja koko maailmaa, kykyä ajatella ja toimia, autonomiaa, riskinottoa sekä heteroseksuaalista kyvykkyyttä (Connell 1995). Haastatellut nuoret miehet eivät kontrolloi koko maailmaa, mutta heillä on oma elämänpiirinsä hyvin hallussa. He itse määrittelevät, mikä on tavoittelemisen arvoista ja mikä ei sekä mihin he haluavat panostaa – tai ainakin esittävät itsensä tällaisina. Tapa, jolla he puhuvat palkkatyöstä ja musiikin sekä soittimien tekemisestä, viittaa siihen, että he konstruivat mieheyttään näiden seikkojen kautta pikemminkin kuin palkkatyön avulla. Siksi palkkatyöstä saatava palkka, sen arvostus tai sukupuolittuneisuus eivät ole heille erityisen merkityksellisiä.

Johtopäätökset

McDowell (esim. 2014) on todennut, että yhä suuremmasta joukosta työväenluokkaisia miehiä tulee ”naistyöntekijöitä” siinä mielessä, että he työllistyvät naisten ammatteihin ja aloille. Samaan aikaan naiset työllistyvät miesenemmistöisille aloille, kuten lääketieteeseen, oikeustieteeseen, finanssialalle ja yliopistoihin. On totta, että Suomessakin juuri naiset muuttavat valinnoillaan sukupuolen mukaista

segregaatiota, ja näin segregatio muuttuu, joskin hyvin hitaasti. Lisäksi nuorista, alle 28-vuotiaista miehistä, useampi työskentelee naisenemmistöisessä ammatissa kuin miehistä keskimäärin. (Koivunen ym. 2017; Sajavaara & Haapasalmi 2013.) Maahanmuuttajamiehet tekevät usein valintoja, jotka purkavat sukupuolen mukaista segregatiota (myös Mankki 2021). Myös tämän tutkimuksen nuoret miehet ovat halukkaita hakeutumaan naisten matalapalkka-aloille. Heidän kohdallaan voi todeta, että McDowellin brittiläiseen yhteiskuntaan pohjautuva näkemys on hiipimässä myös Suomeen, mutta päätelmiä tämän ilmiön yleisyydestä tai laajuudesta ei ole tämän artikkelin aineiston perusteella mahdollista tehdä.

Vaikka kaikki tämän tutkimuksen haastatellut miehet ovat kiinnittyneet työelämään melko heikosti, heitä ei voi kutsua yhteiskunnan vähäosaisiksi, sillä he voivat tehdä valintoja ja he pystyvät refleктоimaan omaa asemaansa kirkkaasti. He kuvaavat selvästi muiden ihmisten vaikutusta heidän työtään ja ammattiaan koskeviin valintoihinsa, mikä täydentää Aaltosen ja Bergin (2018) analyysiä valintojen toimintahorisonteista ja mahdollisuusrakenteiden kehyksistä. Miehet suhtautuvat palkkatyöhön välineellisesti keinona, joka mahdollistaa toimeentulon ja keskittymisen siihen, mitä he todella haluavat tehdä. He myös valitsevat, minkä tyyppistä työtä he tekevät, eivätkä tyydy tai jää mihin tahansa ammattiin tai työtehtävään, jos se ei heistä tunnu sopivalta. Kuitenkaan heidän miehisen identiteetin ylläpitämisen tapansa ja ambitionsa eivät ole niinkään palkkatyön tekemisessä ja siinä menestymisessä kuin muissa asioissa, joiden yhdistäminen palkkatyöhön tai yrittäjyyteen ei aina ole mutkatonta. Artikkelin keskeinen tulos on, että menestymistä ei mitata näiden nuorten miesten kohdalla samalla perinteisellä työelämässä ansioitumisella ja johtaviin tai päättäviin asemiin nousemisella kuin aiemmin. Kuitenkin esimerkiksi erilai-

silla hanttihommilla ja kausi- tai tilapäistöillä elämeitä työmiehiä on ollut niin kauan kuin palkkatyötä on tehty, eikä ilmiö siis ole mitenkään uusi, vaikka se muotoutuikin tässä ajassa uudelleen.

Tutkimusta varten haastatellut nuoret miehet torjuvat perinteisen palkkatyön ansaintamuotona ja kiipeämisen uraputkea pitkin, joka oli selvempi ajattelu- ja toimintamalli fordistista taloutta jäsentävässä sukupuolijärjestyksessä kuin tämän päivän uusliberalistisen talouden muovaamassa sukupuolijärjestyksessä. Se, mitä nämä nuoret miehet eivät torju, on työ sinänsä, jos sillä tarkoitetaan omaehtoista, itselle merkityksellistä tekemistä, joka ei ole selvästi palkkatyötä, mutta ei myöskään yksinomaan harrastus. Tästä ei voi vetää sellaista johtopäätöstä, että suomalainen palkkatyömalli ja urakeskeisyys olisivat murtumassa. Sen sijaan tuloksia voi tulkita niin, että mallissa on säröjä, sillä kaikki eivät seuraa yhtä ja samaa tietä, vaan monet kulkevat erilaisia polkuja ja löytävät itselleen uudenlaisia vaihtoehtoja. Toisin sanoen esimerkiksi Honkatukian ja Lähteen (2021) tavoittama opiskelijoiden vahva orientaatio työhön ja myönteinen kuva sekä työelämästä että omista mahdollisuuksista ei kyseenalaistu, vaan molemmat ovat olemassa yhtä aikaa.

Palkkatyö ansainnan muotona näyttää menettäneen merkitystään näiden haastateltujen nuorten miesten toiminnan keskeisenä areenana, ja palkkatyön on korvannut miesten autonomia elämänsä ja valintojensa suhteen. Miehet eivät ainakaan suoraan toista myöskään sitä yrittäjyyden ja yritteliäisyyden normia, jota yrityskasvatuksella ja yrittäjäminän esiin kutsumisella on pyritty pönkittämään. Yrittäjyyspuheen varjopuoli on ”luusereiden” luokka. Se koostuu häviäjistä ja negatiivisista ihmisistä, jotka eivät halua tai kykene etsimään ahkerasti menestymisen avaimia. Luusereiden luokka ei kuitenkaan ole sisältä päin määritelty, vaan yleensä sitä käytetään leimaamaan ihmisiä

ulkoapäin. (Harni & Pyykkönen 2017, 122.) Niinpä nämäkään miehet eivät identifioitu luusereiksi, häviäjiksi tai syrjäytyneiksi, vaikka uusliberalistisen yrittäjyysvetoksen hengessä heidät voisi niin nimetä.

Se, mistä miehet eivät puhu ja mitä tämä tutkimus ei siten tavoita, on mahdollinen tulevaisuuden perhe ja sen vaikutus heidän suhtautumiseensa palkkatyötä kohtaan. Tätä aihetta ei haastatteluissa suoraan kysytty, vaikka haastatelluilta kysyttiin haastatteluhetken parisuhdetilanteesta ja tulevaisuuden näkymistä. Tässä mielessä miesten asemoituminen kotiin ja perheeseen jää edelleen selvittämättä. On mahdollista ja kenties myös todennäköistä, että heidän suhtautumisensa palkkatyöhön muuttuu, jos he ottavat vastuulleen perheen toimeentulosta huolehtimisen.

Tämän tutkimuksen nuorten miesten voi katsoa olevan pääosin työväenluokkaisia taustaltaan, vaikka joidenkin vanhempien ammattiasemat ovat keskiluokkaisia. Siksi voidaan pohtia, juontuvatko haastateltujen toiveet ja käsitykset menestymisestä heidän luokkataustastaan ja olisiko heillä toisenlainen käsitys menestymisestä ja erilaisia tavoitteita, jos heillä olisi menestymiseen malli ja suurempi sosiaalinen paine omasta lapsuudenperheestään (myös Farrugia 2019). Kysymykseen ei voi tämän tutkimuksen aineiston avulla vastata, mutta oletettavaa on, että työväenluokkainen tausta ei ainakaan korosta yrittäjäminän omaksumista.

Viitteet

- 1 Myöhemmin hankkeessa tehtiin lisää haastatteluja, mutta niitä ei ole sisällytetty tämän artikkelin analyysiin.

Lähteet

- Aaltonen, Sanna & Berg, Päivi (2018) Nuorten aikuisten siirtymät palkkatyöhön ja yrittäjyyteen. *Nuorisotutkimus* 36 (2), 3–18.
- Adkins, Lisa & Jokinen, Eeva (2008) Introduction: Gender, living and labour in the fourth shift. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 16 (3), 138–149.
- Aho, Timo (2019) *Tuhansia töitä, valvottuja öitä. Etnografinen tutkimus rekkamiesten työnteosta ja rekkamieheydestä tiekuljetusalan käytännöissä*. Faculty of Humanities and Social Sciences. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Biese, Ingrid (2020) Men Opting out: Disenchantment with Corporate Cultures and Career Ideals. Teoksessa Kadri Aavik & Clarice Bland & Josephine Hoegaerts & Janne Salminen (toim.) *Men, Masculinities and the Modern Career. Contemporary and Historical Perspectives*. Berlin: Walter de Gruyter GmbH, 35–52.
- Butera, Karina (2006) Manhunt. The challenge of enticing men to participate in a study on friendship. *Qualitative Inquiry* 12 (6), 1262–1282.
- Carabelli, Giulia & Lyon, Dawn (2016) Young people's orientations to the future: navigating the present and imagining the future. *Journal of Youth Studies* 19 (8), 1110–1127.
- Collinson, David & Hearn, Jeff (2001) Naming Men as Men: Implications for Work, Organization and Management. Teoksessa Stephen M. Whitehead & Frank J. Barrett (toim.) *The Masculinities Reader*. Cambridge: Polity Press, 144–169.
- Collinson, David & Hearn, Jeff (2005) Men and Masculinities in Work, Organizations, and Management. Teoksessa Michael S. Kimmel & Jeff Hearn & Raewyn Connell (toim.) *Handbook of Studies on Men and Masculinities*. Thousand Oaks: Sage, 289–310.
- Connell, Raewyn (1995) *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.
- Connell, Raewyn & Messerschmidt, James (2005) Hegemonic Masculinity. Rethinking the Concept. *Gender & Society* 19 (6), 892–859.
- Eerola, Petteri & Pirskanen, Henna (2021) Miehiä haastattelemassa – reflektointeja sensitiivisten aiheiden tutkimisesta. Teoksessa Timo Aho & Jiri Nieminen & Arttu Salo (toim.) *Miestutkimuksen metodologiaa*. Tampere: Vastapaino, 41–72.
- Eriksson, Päivi & Kovalainen, Anne (2008) *Qualitative methods in Business Research*. Lontoo: Sage.
- Farrugia, David (2019) The Formation of Young Workers: The Cultivation of the Self as a Subject of Value to the Contemporary Labour Force. *Current Sociology* 67 (1), 47–63.
- Gorman-Murray, Andrew (2011) Economic crises and emotional fallout: Work, home and men's senses of belonging in post-GFC Sydney. *Emotion, Space and Society* 4 (4), 211–220.
- Hardgrove, Abby & McDowell, Linda & Rootham, Esther (2015) Precarious lives, precarious labour: family support and young men's transition to work in the UK. *Journal of Youth Studies* 18 (8), 1057–1076.
- Hardgrove, Abby & Rootham, Esther & McDowell, Linda (2015) Possible selves in a precarious labour market: Youth, imagined futures, and transitions to work in the UK. *Geoforum* 60, 163–171.
- Harni, Esko & Pyykkönen, Miikka (2017) Vastuullinen, omatoiminen ja innovatiivinen. 2000-luvun ihannekansalaisella on yrittäjän elämänsenne. Teoksessa Veera Nuutinen (toim.) *Uusi työväki. Työ ja yrittäjyys prekarioituvan palkkatyön yhteiskunnassa*. Helsinki: Into Kustannus, 107–128.
- Honkatukia, Päivi & Lähde, Miia (2021) Navigating towards sustainable working life – young people imagining the technologised future of work. *Journal of Youth Studies* 24 (9), 1199–1214.
- Hyrkäs, Antti (2017) Unelma organisaatiosta ilman hierarkiaa. Teoksessa Veera Nuutinen (toim.) *Uusi työväki. Työ ja yrittäjyys prekarioituvan palkkatyön yhteiskunnassa*. Helsinki: Into Kustannus, 129–155.
- Hyvönen, Henri (2019) Men's work-related self-care in the Finnish media. *Research on Finnish Society* 12, 7–22.
- Hyvönen, Henri (2021) Perinteisestä maskuliinisuudesta parantuminen ja työntekijäkansalaisuus. Teoksessa Kristiina Brunila & Esko Harni & Antti Saari & Hanna Ylöstalo (toim.) *Terapeuttinen valta. Onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 241–261.
- Ikonen, Hanna-Mari & Nikunen, Minna (2019) Young adults and the tuning of the entrepreneurial mindset in neoliberal capitalism. *Journal of Youth Studies* 22, 824–838.
- Isola, Anna-Maria & Siukola, Reetta & Kukkonen, Minna (2019) Gendered experiences of poverty and recognition in the Finnish welfare state. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 27 (3), 152–165.
- Koivunen, Tuija (2011) *Gender in Call Centre Work*. Acta Universitatis Tampereensis 1680. Tampere: Tampere University Press.
- Koivunen, Tuija (2010) Practicing power and gender in the field. Learning from interview refusals.

- Journal of Contemporary Ethnography* 39 (6), 682–708.
- Koivunen, Tuija & Ojala, Hanna (2015) Joogaopettajat. Sukupuolistunutta työtä talouden laitamilla. *Sukupuolentutkimus* 28 (2), 5–18.
- Koivunen, Tuija & Ojala, Satu & Saari, Tiina & Viitasalo, Niina (2017) Työelämän tasa-arvo ja sukupuoli. Teoksessa Pasi Pyöriä (toim.) *Työelämän myytit ja todellisuus*. Helsinki: Gaudeamus, 130–144.
- Kokkonen, Tuomo & Närhi, Kati & Matthies, Aila-Leena (2016) Miksi lahjani ei kelpaa? Näkökulmia työelämän ulkopuolella olevien nuorten miesten käsityksiin työelämään osallistumisesta. *Nuorisotutkimus* 34 (2), 35–49.
- Krippendorf, Klaus (2004) *Content analysis. An introduction to its methodology*. Thousand Oaks: Sage.
- Lehtonen, Jukka (2004) Ammatinvalinta ja ei-heteroseksuaalisuus. Teoksessa Jukka Lehtonen & Kati Mustola (toim.) *”Eihän heterotkaan kerro...” Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä*. Helsinki: Työministeriö, 143–168.
- Mankki, Laura (2021) ”Tiesin, etten ole tervetullut” – Maahanmuuttajataustaisten miesten rodullistetut mieheydet ja pieni toiminta ryhmäkeskusteluissa ja yksilöhaastatteluisissa. Teoksessa Timo Aho & Jiri Nieminen & Arttu Salo (toim.) *Miestutkimuksen metodologiaa*. Tampere: Vastapaino, 73–101.
- Mattila-Holappa, Pauliina (2018) *Mental health and labour market participation among young adults. Studies in social security and health* 152. Helsinki: Kela.
- Maume, David JR. (1999) Glass ceiling and glass escalators. Occupational segregation and race and sex differences in managerial promotions. *Work and Occupations*, 26 (4), 483–509.
- McDowell, Linda (2014) The sexual contract, youth, masculinity and the uncertain promise of waged work in austerity Britain. *Australian Feminist Studies* 29 (79), 31–49.
- Mikkilä, Elina (2013) Naisten ammatit ja työt. Teoksessa Marjut Pietiläinen (toim.) *Työ, talous ja tasa-arvo*. Helsinki: Tilastokeskus, 65–81.
- Nikunen, Minna & Korvajärvi, Päivi & Koivunen, Tuija (2019) Separated by common methods? Researchers and journalists doing expertise. *Qualitative Research* 19 (5), 489–505.
- Piispa, Mikko (2018) Yhdeksän sanaa Y-sukupolvesta. Helsinki: Teos.
- Pyykkönen, Jussi & Myrskylä, Pekka & Haavisto, Ilkka & Hiilamo, Heikki & Nord, Ulla (2017) *Kadonneet työmiehet*. EVA analyysi nro 54. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta.
- Pyöriä, Pasi & Ojala, Satu & Saari, Tiina & Järvinen, Katri-Maria (2017) The Millennial Generation: A New Breed of Labour? *Sage Open* 7 (1), 1–14.
- Rhodes, Carl & Pullen, Alison (2012) Commercial gender: Fracturing masculinity in the case of OzRock. *Culture and Organization* 18 (1), 33–49.
- Roberts, Steven (2012) Boys Will Be Boys... Won't They? Change and Continuities in Contemporary Young Working-Class Masculinities. *Sociology* 47 (4), 671–686.
- Sajavaara, Anu & Haapasalmi, Jari (2013) *Naiset ja miehet työelämässä*. Helsinki: Elinkeinoelämän keskusliitto.
- Sutela, Hanna & Pärnänen, Anna & Keyriläinen, Marianne (2019) *Digiajan työelämä – työolotutkimuksen tuloksia 1977–2018*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Tilastokeskus (2018) *Sukupuolten tasa-arvo Suomessa 2018*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Tilastokeskus (2020) Työelämä. (Viitattu 13.3.2023.) <https://www.stat.fi/tup/tasaarvo/tyoelama/index.html#tyomarkkinat>
- Tilastokeskus (n.d.) Ajankäyttö ja vapaa-aika. <https://www.stat.fi/tup/tasaarvo/ajankaytto-ja-vapaa-aika/index.html#kotityot> (Viitattu 13.3.2023.)
- Vuorinen-Lampila, Päivi (2018) *Korkeakoulutuksen eriytyvät työelämätulokset*. Koulutuksen tutkimuslaitos, tutkimuksia 33. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Ågren, Susanna (2021) Exploring Vocational Education Students' Visions of a Successful Transitions to Working Life from the Perspective of Social Belonging. *Journal of Applied Youth Studies* 4 (1), 67–81.